

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९७] १ एस. सी. आर १०१

पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय चंदीगड त्याच्या प्रबंधकामार्फत

विरुद्ध

सुंदर शाह कपूर आणि इतर

८ जानेवारी १९९७

[न्यायमूर्ति एस. सी. अग्रवाल आणि न्यायमूर्ति फैझान उद्दिन]

सेवा कायदा : पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) अधिनियम, १९७३ : नियम २६, २७ आणि अनुसूची I.

वेतनमान - पूर्वलक्षी पुनरावलोकन - याची परवानगी - उच्च न्यायालयातील पुनरीक्षक दिनांक ०५-०८-१९८० च्या अधिसूचनेद्वारे अधीक्षक श्रेणी II चे उच्च वेतनमान मंजूर केले - असे मत व्यक्त करण्यात आले की : जेव्हा नियुक्तीचे नियम अधिसूचित केले गेले होते, ते मान्य न करता, २३-१-१९७५ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने उच्च वेतनमान मंजूर करण्याचा त्यांचा दावा - पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९५२ -भारतीचे संविधान, १९५०, अनुच्छेद २२९(२) आणि २३१.

उत्तरवादींना उच्च न्यायालयात पुनरीक्षक म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते, ज्यात सुरुवातीला वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादकाची पदे होती, जी पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९५२ द्वारे नियमित होती. हे नियम पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९७३ द्वारे बदलण्यात आले होते, ज्यामध्ये वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादक पदांना अनुक्रमे पुनरीक्षक आणि अनुवादक म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते. १९७३ चे नियम २३-०१-१९७५ या तारखेच्या अधिसूचनेद्वारे जारी करण्यात आले होते.पुनरीक्षक आणि अनुवादक या दोघांसाठीही वेतनमान समान होते परंतु पुनरीक्षकाला त्याव्यतिरिक्त विशेष वेतन देण्यात आले. तथापि, या पदांसाठीचे वेतनमान ०१-०१-१९७८ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने सुधारित केले गेले. १९७३ च्या नियमांच्या अनुसूची I च्या जागी सुधारित अनुसूची दिनांक ०५-०८-१९८० च्या अधिसूचनेद्वारे बदलण्यात आली. बदली केलेल्या अनुसूचीत वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादक पदांचा उल्लेख करण्यात आला

होता. वरिष्ठ अनुवादक पदाच्या समोर , एक 'नोट ' तयार करण्यात आली होती ज्यात असे म्हटले होते की; "पुनरीक्षक म्हणून पुन्हा नियुक्त केले आणि अधीक्षक श्रेणी II च्या वेतनमानाची शिफारस केली". भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२९ (२) आणि २३९ अंतर्गत आवश्यकतेनुसार भारताच्या राष्ट्रपतींची मंजूरी मिळाल्यानंतर, सुधारित वेतनमान दिनांक २३-०१-१९८६ च्या अधिसूचनेद्वारे प्रभावी करण्यात आले. उत्तरवादी - पुनरीक्षकांना अधीक्षक श्रेणी II आणि विशेष वेतनाचे सुधारित वेतनमान देण्यात आले होते, जे ०५-०८-१९८० ऐवजी ०५-०८-१९७५ पासून लागू होते. उच्च न्यायालयाने ही याचिका मंजूर केली. त्यामुळे हे अपील करण्यात आले आहे.

या न्यायालयासमोर प्रश्न होता की उत्तरवादी पुनरीक्षक हे ०५-०८-१९८० ऐवजी २३-०१-१९७५ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने अधीक्षक श्रेणी II च्या सुधारित वेतनमानास पात्र आहेत का?

अपील मंजूर करत, या न्यायालयाने

असे मत व्यक्त केले की : १. पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९७३ मध्ये, मूळतः २३-०१-१९७५ रोजी जारी केल्याप्रमाणे, पुनरीक्षकांना अधीक्षक श्रेणी II च्या समान वेतनमानात ठेवले गेले नव्हते. पुनरीक्षकांना अधीक्षक श्रेणी II चे वेतनमान केवळ ०५-०८-१९८० या तारखेच्या अधिसूचनेद्वारे देण्यात आले होते, ज्याद्वारे १९७३ च्या नियमांची अनुसूची I बदलण्यात आली होती. त्यामुळे पुनरीक्षक केवळ ०५-०८-१९८० पासून अधीक्षक श्रेणी II वेतनमान दावा करू शकतात आणि त्या तारखेपासून त्यांना योग्यरित्या उक्त स्केवेतनमान देण्यात आले होते. उच्च न्यायालयाचे असे म्हणणे चुकीचे होते की पुनरीक्षकांना २३-०१-१९७५ पासून अधीक्षक श्रेणी II चे वेतनमान मिळण्याचा हक्क आहे. दिनांक ०५-०८-१९८० च्या अधिसूचनेअंतर्गत अधीक्षक श्रेणी II च्या वेतनमानाचा लाभ उक्त अधिसूचना जारी करण्याच्या तारखेच्या आधीच्या तारखेपासून पुनरीक्षकांना मिळू शकत नाही. [१०५ - एच, १०६ -ए, डी-ई]

दिवाणी अपील अधिकारिता :

दिवाणी अपील क्र. १२४८/१९९३.

एल. पी. ए. क्रमांक ६१५/१९९२ मधील पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २७.०८.९२ रोजीच्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी राजिंदर सच्चर, राणा रणजित सिंग, एस. श्रीनिवासन.

उत्तरवादींसाठी डी. व्ही. सहगल, वरिष्ठ अधिवक्ता, अनंत पल्ली, रेखा पल्ली, एम. मोनिका गुप्ते आणि हरिओम यदुवंशी.

न्यायालयाचा निर्णय यांच्याद्वारे देण्यात आला

न्यायमूर्ति एस. सी. अग्रवाल, - ज्या उत्तरवादींना पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयात (यापुढे 'उच्च न्यायालय' म्हणून संबोधले गेले आहे) पुनरीक्षक म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते आणि ज्यांना ५ ऑगस्ट १९८० पासूनच्या प्रभावासह अधीक्षक श्रेणी II चे वेतनमान देण्यात आले होते, ते २३ जानेवारी १९७५ पासून लागू होणाऱ्या या वेतनमानाचे हक्कदार आहेत का, हा या अपील मधील विचारार्थ असलेला छोटासा प्रश्न आहे.

उच्च न्यायालयात कर्मचाऱ्यांच्या सेवेच्या शर्ती पूर्वी उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९५२ (यापुढे '१९५२ नियम' म्हणून संदर्भित) द्वारे नियमित केल्या जात होत्या. १९५२ च्या नियमांनुसार वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादक ही पदे होती. १९६८ मध्ये पंजाब राज्याने स्थापन केलेल्या वेतन आयोगाच्या शिफारशी लक्षात घेऊन, जेव्हा उच्च न्यायालय आस्थापना (नियुक्ती आणि सेवा शर्ती) नियम, १९७३ (यापुढे '१९७३ नियम' म्हणून संदर्भित) उच्च न्यायालयाने तयार केले होते, तेव्हा वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादक पदांना अनुक्रमे पुनरीक्षक आणि अनुवादक म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते. १९७३ चे नियम २३ जानेवारी १९७५ रोजीच्या अधिसूचनाद्वारे जारी करण्यात आले होते आणि १ फेब्रुवारी १९७५ रोजी चंदीगड राजपत्रात प्रकाशित करण्यात आले होते. १९७३ च्या नियम २६, २७ सह वाचल्या गेलेल्या अनुसूची 1 अंतर्गत पुनरीक्षकांना दरमहा ५० रुपयांच्या विशेष वेतनासह २२५-५००च्या वेतनमानात आणि अनुवादकांना २२५-५००च्या वेतनमानात ठेवण्यात आले होते. कर्मचाऱ्यांचे वेतन, भत्ते आणि निवृत्तीवेतन इत्यादींशी संबंधित १९७३ च्या नियम २६, २७ आणि ३४ आणि अनुसूची I, II आणि III हे भारतीय राज्यघटनेच्या २२९ खंड (२) सह वाचन केलेल्या अनुच्छेद २३१ च्या अंतर्गत आवश्यकतेनुसार भारताच्या राष्ट्रपतींच्या मंजूरीसाठी पाठवण्यात आले होते. २५ सप्टेंबर १९८५ आणि ३० ऑक्टोबर १९८५ रोजीच्या पत्रांद्वारे भारताच्या राष्ट्रपतींची मंजूरी प्राप्त झाली. दरम्यान, १ जानेवारी १९७८ पासून रु २२५-५०० चे वेतनमान सुधारित करून रु. ६००-८५० करण्यात आले होते आणि ५ ऑगस्ट १९८० च्या अधिसूचनेद्वारे

१९७३ च्या नियमांच्या अनुसूची I मध्ये बदल करण्यात आला. प्रथापित केलेल्या अनुसूचीत वरिष्ठ अनुवादक आणि कनिष्ठ अनुवादक पदांचा उल्लेख करण्यात आला होता. वरिष्ठ अनुवादक पदाच्या समोरच्या टिप्पणी स्तंभात खालील टिप्पणी करण्यात आली होती:

टीप: पुनरीक्षक म्हणून पुन्हा नियुक्त केले आणि अधीक्षक श्रेणी II च्या वेतनमानाची शिफारस केली म्हणजे रु. ८००-२५-८५०-३०-१०००-१००/४०-१२००/५०-१४०० "

त्याचप्रमाणे, कनिष्ठ अनुवादक पदाच्या समोर टिप्पणी स्तंभात खालील टिप्पणी करण्यात आली होती:

" अनुवादक म्हणून पुन्हा नियुक्त केले आणि सहाय्यकांच्या वेतनमान शिफारस केली म्हणजे रु. ५७०-१०८० तसेच निवड श्रेणी "

भारताच्या राष्ट्रपतींची मंजूरी मिळाल्यानंतर, २३ जानेवारी १९८६ रोजी उच्च न्यायालयाने अधिसूचना जारी केली होती, ज्यामध्ये नियम २६, २७ आणि अनुसूची I, I (ए) आणि ३ हे २५ सप्टेंबर १९८५ पासून लागू होतील असे अधिसूचित करण्यात आले होते. २३ जानेवारी १९८६ रोजी उच्च न्यायालयात पुनरीक्षक आणि अनुवादक म्हणून काम करणाऱ्या अनेक कर्मचाऱ्यांनी, पुनरीक्षक म्हणून काम करणाऱ्या प्रतिवादींसह, उच्च न्यायालयात रिट याचिका (१९८६ चा सी. डब्ल्यू. पी. क्रमांक २३६३) दाखल केली, ज्यामध्ये त्यांनी असा दावा केला की नियम २६, २७ आणि अनुसूची I I (ए) आणि ३ हे १ मार्च १९७४ पासून लागू केले जावे, ज्या तारखेस तत्कालीन मुख्य न्यायाधीशांनी प्रशासकीय बाजूने मसुदा नियमांना मान्यता देत मंजूर केले होते. उच्च न्यायालयाने ६ ऑगस्ट १९८७ रोजी दिलेल्या निकालाद्वारे ही रिट याचिका निकाली काढली. उच्च न्यायालयाने असे म्हटले आहे की, २५ सप्टेंबर १९८५ रोजी, १९७३ च्या नियमांच्या नियम २६, २७ आणि अनुसूची I, I (ए) आणि III ला भारताच्या राष्ट्रपतींची मंजूरी देणाऱ्या पत्रात असे म्हटले आहे की, हे नियम जारी होण्याच्या तारखेपासून लागू होतात आणि १९७३ चे नियम २३ जानेवारी १९७३, १९७५ रोजी अधिसूचनेद्वारे जारी करण्यात आले होते, त्यामुळे हे नियम २३ जानेवारी १९७५ पासून लागू झाले आणि २३ जानेवारी १९७५ ते ३ सप्टेंबर १९८५ दरम्यान केलेल्या नियमांमधील सर्व सुधारणा त्या संबंधित तारखांपासून लागू होणार होत्या, ज्या तारखांवर अशा सुधारणा वेळोवेळी जारी करण्यात आल्या होत्या. तत्पूर्वी, उच्च न्यायालयाने २३ जानेवारी १९८६ ची

अधिसूचना रद्द केली आणि २३ जानेवारी १९७५ ही १९७३ च्या नियमांच्या अंमलबजावणीची तारीख मानली जावी आणि १९७३ चे नियम २३ जानेवारी १९७५ रोजी लागू झाले या आधारावर याचिकाकर्त्यांचे वेतन आणि भत्ते या रिट याचिकेतील वेतन निश्चित केले जावे, असे निर्देश दिले.

त्यानंतर उच्च न्यायालयाने १७ नोव्हेंबर १९८७ रोजी एक आदेश जारी केला ज्यामध्ये पुनरीक्षकांचे वेतन खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात आला:

तारीख	वेतनमान
(i) २३.०१.१९७५	रु २२५-१५-३६०/२०-५०० अधिक रु ५० प्र.म. विशेष वेतन म्हणून
(ii) ०१.०१.१९७८	रु ६००-२०-७००-२५-८५०/३०-१०००-४०-१०८०- ४०-११२० अधिक रु ५० प्र.म. विशेष वेतन म्हणून
(iii) ०५.०८.१९८०	रु ८००-२५-३५०-३०-१०००-४०-१२००/५०-१४०० अधिक रु ५० प्र.म. विशेष वेतन म्हणून

१७ नोव्हेंबर १९८७ रोजी दिलेल्या आदेशामुळे व्यथित झालेल्या उत्तरवादींनी उच्च न्यायालयात आणखी एक रिट याचिका (सी. डब्ल्यू. पी. क्रमांक २३५९/१९८८) दाखल केली, जी उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी २८ जानेवारी १९९२ रोजी दिलेल्या निकालाद्वारे मंजूर केली होती. विद्वान एकल न्यायाधीशांनी असे मत व्यक्त केले की १९७३ च्या नियमानुसार उपअधीक्षकांना (ज्यांना अनुक्रमे अधीक्षक श्रेणी II म्हणून नियुक्त केले गेले होते) स्वीकारार्ह समान प्रमाण आणि विशेष वेतन देण्यात आले आहे आणि म्हणूनच, ज्या उत्तरवादींनी उच्च न्यायालयात रिट याचिका दाखल केली होती त्यांना २३ जानेवारी १९७५ पासून उपअधीक्षक (अधीक्षक श्रेणी B II) सारखेच वेतनमान मिळण्याचा हक्क आहे. विद्वान एकल न्यायाधीशांच्या उक्त निर्णयाच्या विरोधात अपीलकर्त्याने दाखल केलेली लेटर पेटंट याचिका (एल. पी. ए. क्रमांक ६१५/१९९२) उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने २७ ऑगस्ट १९९२ रोजी दिलेल्या आदेशाद्वारे आरंभीच फेटाळली आहे. त्यामुळे हे अपील करण्यात आले आहे.

१७ नोव्हेंबर १९८७ च्या आदेशानुसार, उत्तरवादींना, पुनरीक्षक म्हणून, ५ ऑगस्ट १९८० पासून विशेष वेतन म्हणून ८००-१४०० हे वेतनमान देण्यात आले आहे, जे अधीक्षक श्रेणी II चे वेतनमान आणि ५० रुपये प्र. म हे विशेष वेतनमान देखील आहे. प्रश्न असा आहे की उत्तरवादींना २३ जानेवारी १९७५ पासून उपअधीक्षक (अधीक्षक श्रेणी II) यांच्या समान वेतनमानाचा दावा करण्याचा अधिकार आहे का? १९७३ च्या नियमानुसार त्यांना उपअधीक्षक (अधीक्षक श्रेणी II) यांच्याइतकेच वेतनमान देण्यात आले आहे या दृष्टिकोनातून उच्च न्यायालयाने असे मत दिले आहे की ते तसे हक्कदार आहेत. तथापि, २३ जानेवारी १९७५ च्या अधिसूचनेद्वारे मूळतः जारी केलेल्या १९७३ च्या नियमांच्या अनुसूची १ द्वारे हे मत पुष्टी केलेले नाही. १९७३ च्या नियमांच्या अनुसूची I अंतर्गत, मूळतः अधिसूचित केल्याप्रमाणे, राजपत्रित नसलेल्या मिनिस्टरील आस्थापनेच्या गटातील पदाच्या अनुक्रमांक २ वर नमूद केलेले उपअधीक्षक पद ६ जून १९७२ पासून रु.२७५-१५-४१०/२०-५५० आणि रु. ३५०-२५-५००/३०-६५० च्या सुधारित श्रेणीत ठेवण्यात आले होते. राजपत्रित नसलेल्या मंत्री आस्थापनेतील परिक्षक पदाचा क्रम क्रमांक ८ वर उल्लेख करण्यात आला होता आणि या पदासाठी निश्चित केलेले वेतनमान २२५-१५-३६०/२०-५०० रुपये होते. पुनरीक्षक पदासाठी ५० प्र. म च्या विशेष वेतनासाठी आणखी एक तरतूद होती. अशा प्रकारे हे दिसून येईल की १९७३ च्या नियमांमध्ये, मूळतः २३ जानेवारी १९७५ रोजी जारी केल्याप्रमाणे, उपअधीक्षकांना त्याच वेतनमानात ठेवले गेले नव्हते, उपअधीक्षकांना केवळ ५ ऑगस्ट १९८० च्या अधिसूचनेद्वारे अधीक्षक श्रेणी II चे वेतनमान देण्यात आले होते, ज्यामध्ये १९७३ च्या नियमाचे अनुसूची I बदलण्यात आली होती आणि वरिष्ठ अनुवादक पदाच्या समोरील टिप्पणी स्तंभात त्याचा उल्लेख करण्यात आला होता: "वरिष्ठ अनुवादकांना अधीक्षक ग्रेड II च्या वेतनमानात पुनरीक्षक म्हणून पुन्हा नियुक्त करण्यात आले आहे." यावरून असे दिसून येईल की ५ ऑगस्ट १९८० रोजी अधिसूचना जारी होईपर्यंत पुनरीक्षकांना अधीक्षक श्रेणी II प्रमाणे वेतनमान देण्यात आले नव्हते. त्यामुळे पुनरीक्षक ५ ऑगस्ट १९८० पासून अधीक्षक श्रेणी II च्या वेतनमानाचा दावा करू शकतात आणि १७ नोव्हेंबर १९८७ च्या आदेशानुसार त्या तारखेपासून त्यांना योग्यरित्या हे वेतनमान देण्यात आले होते. उच्च न्यायालयाने हा आदेश रद्द करताना आणि २३ जानेवारी १९७५ पासून पुनरीक्षकांना अधीक्षक श्रेणी-II चे वेतनमान मिळण्याचा हक्क आहे असे निर्देश देताना चूक केली.

२३ जानेवारी १९७५ पासून अधीक्षक श्रेणी II प्रमाणेच वेतनमान मिळण्याचा हक्क पुनरीक्षकांना आहे असे मानण्यासाठी, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दिवाणी रिट याचिका क्रमांक २३६९/१९८६ मधील उच्च न्यायालयाच्या आधीच्या निकालावर भर दिला आहे, ज्यामध्ये असे निर्देश देण्यात आले होते की १९७३ चे नियम २३ जानेवारी १९७५ पासून लागू झाले आहेत. २३ जानेवारी १९७५ रोजी अधिसूचनेद्वारे जारी करण्यात आलेले १९७३ चे नियम, २३ जानेवारी १९७५ पासून लागू होतील, असे या निर्णयात नमूद करण्यात आले आहे. २३ जानेवारी १९७५ ते २५ सप्टेंबर १९८५ दरम्यान केलेल्या १९७३ च्या नियमांमधील सर्व सुधारणा त्या संबंधित तारखांपासून लागू होतील ज्या दिवशी अशा सुधारणा वेळोवेळी जारी केल्या गेल्या होत्या, असेही त्यात नमूद केले आहे. १९७३ च्या नियमांच्या अनुसूची I मधील सुधारणा ५ ऑगस्ट १९८० रोजी अधिसूचनेद्वारे करण्यात आली होती, त्यामुळे ती केवळ ५ ऑगस्ट १९८० रोजी अधिसूचना जारी केल्याच्या तारखेपासून लागू होऊ शकते आणि २३ जानेवारी १९७५ पासून लागू होऊ शकत नाही. ५ ऑगस्ट १९८० रोजीच्या अधिसूचनेअंतर्गत अधीक्षक श्रेणी II च्या वेतनमानाचा लाभ, उक्त अधिसूचना जारी करण्याच्या तारखेच्या आधीच्या तारखेपासून पुनरीक्षकांना मिळू शकत नाही.

वर नमूद केलेल्या कारणांमुळे, आम्ही विद्वान एकल न्यायाधीशाचा निर्णय तसेच उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने दिलेला आदेश कायम ठेवू शकत नाही. त्यामुळे अपीलाला मंजूर केले जाते, २७ ऑगस्ट १९९२ रोजी लेटर पेटंट अपील क्रमांक ६१५/१९९२ मध्ये एफ म्हणून पारित केलेला आदेश तसेच २८ जानेवारी १९९२ रोजी दिवाणी रिट याचिका क्रमांक २३५९/१९८८ मध्ये दिलेला विद्वान एकल न्यायाधीशाचा निकाल रद्दबातल केला जातो आणि उत्तरवादींनी दाखल केलेली लेखी याचिका फेटाळली जाते. परंतु या परिस्थितीत खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

व्ही. एस. एस

अपील मंजूर करण्यात येते.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच

सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".